

Poznatky ke vzniku a zániku památníku osvobození v roce 1945 - Brno Soběšice.

Je všeobecně známo, že Soběšice byly posledními z obcí města Brna, které osvobodila Rudá armáda v dubnu roku 1945. Probíhaly zde tvrdé boje a padlo mnoho sovětských vojáků. Jako poděkování a na počest padlým v boji postavili občané Soběšic malý pomník s kovovou plaketou. Ten byl umístěn na ne zcela reprezentativním a důstojném místě, a to na okraji lesa v prostoru tzv cihelny. Tam se také při oslavě dnů osvobození konala pietní shromáždění. Zúčastnil se jich též jako pozvaný host ze SSSR kapitán Siljava, bývalý velitel vojenské jednotky RA v době bojů o Soběšice. Nad umístěním pomníku projevil oprávněně svoji nelibost. Připomínám, že tento stav trval 25 let od ukončení války.

Vzniklou situací se v roce 1970 začala zabývat místní organizace SČSP, kde vznikla myšlenka na postavení nového památníku. S tou mě seznámil tehdejší předseda organizace Ing. František Malášek. Dozvěděl jsem se, kromě jiného, že oslovili také známého výtvarníka Makovského, zda by vypracoval pro Soběšice vhodný návrh památníku bojů. Ten však požadoval za provedení, na tu dobu nehoráznou sumu.

Nabídl jsem jim svou pomoc tak, že jsem nakreslil několik návrhů budoucího památníku. Jeden z nich byl poté jednomyslně přijat k realizaci. Vypracoval jsem na něj plány, výrobní a montážní postupy potřebné ke stavbě. Současně jsem zhotovil i model ve zmenšeném měřítku, který byl později použit jako obrazový podklad pozvánek při odhalování díla a následně nevrácen. Součástí mé práce byl také výběr typu a zhotovení modelů jednotlivých písmen číslic a znaků budoucího textu, které měly být odlity z bronzu a upevněny na tělese památníku (poznámka - tyto modely mám doposud uschovány).

Pro památník bylo vybráno vhodné místo u silnice v blízkosti školy. Vlastní práce na stavbě se ujal místní občan, kamenický mistr pan Přeslička, kterému vypomáhali nezištně mnozí občané Soběšic. Výsledkem bylo perfektní dílo provedené s vysokou profesionalitou. Pozdější úpravu okolí památníku, výsadbou okrasných dřevin pak zajistil opět místní občan pan L. Láník.

Nemohu zde podat úplný výčet všech osob zainteresovaných na výstavbě památníku. Je však jisté, že mezi nimi byli jak mnozí občané Soběšic, tak i funkcionáři a členové tehdejších organizací (SČSP, KSČ) v místě bydliště, i příslušných úřadů OV-Brno 3 (nynější městská část Brno-sever), kteří nějakým způsobem přispěli k jeho stavbě. Za zmínku stojí též akce sběru barevného kovu pro zhotovení kovových částí památníku. Sešlo se sice malé množství potřebného materiálu, ale i to svědčilo o zájmu obyvatel.

Nedílnou součástí památníku se měla stát i plastika na jeho základním podstavci, která by zmírnila určitou strohost objektu, byla okrasou a současně fungovala jako místo pro květinovou výzdobu. S mým návrhem, který byl i součástí modelu, jsem nebyl úplně spokojený, a proto se zatím nerealizoval. Nový návrh přišel nečekaně v roce 1973 od neznámé mladé amatérské výtvarnice z Brna, kterou ještě holý památník zaujal, a svůj návrh plastiky nezištně nabídla k provedení. Ten tvořil celek složený z několika částí, které představovaly jazyky plamenů. Vyjadřoval určitou symboliku a plně vyhovoval původním požadavkům. Dohodli jsme se na jeho realizaci. Výtvarnice pak osobně vyrobila příslušné modely pro odlévání. Plastika po zhotovení byla vysoká 0,8 m a vážila téměř 100 kg! Výtvarnicí byla Věra Fialová z Brna-Černých Polí.

Také je potřebné připomenout vstřícný přístup prof. Vetišky, vedoucího katedry slévárenství VUT fakulty strojní v Brně. Ten na moji žádost zajistil odlití všech prvků z bronzové slitiny (písmena textu, čísla roku, znak a nakonec i objemnou plastiku) a dále i ochotu pracovníků katedry, za jejich zhotovení bez nároků na odměnu i úhradu cenného materiálu (v té době jsem byl docentem na uvedené fakultě a s katedrou slévárenství byl v úzkém styku).

Památník byl slavnostně odhalen v dubnu 1972 za účasti veterána 2. světové války, již zmíněného kpt. Siljavy, ruského konzula působícího v Brně a řady různých funkcionářů, kteří při takových akcích nikdy nechyběli. Siljava vznesl požadavek, aby na památníku bylo uvedeno jméno útvaru, který Soběšice osvobodil. Tak vznikla bronzová plaketa s tímto pojmenováním a byla upevněna na pylonu památníku.

Asi v roce 1990 bylo rozhodnuto úřadem městské části Brno-sever památník odstranit a uvolnit tak prostor pro výstavbu bytových jednotek. Jako náhradní místo byl určen pozemek mezi ulicemi Utěchovská a Zeiberlichova, což bylo vyhovující. Nevyhovující však byl způsob jeho odstranění z původního místa. Byl bezohledně zlikvidován, při čemž bylo možné vhodným způsobem památník rozebrat (byl ze dvou částí) a jeřábem přemístit na určené místo. Tak byl také při stavbě skládán. Náklady na takovou operaci by byly daleko menší než pracné a ničivé bourání a následná výstavba repliky.

Ještě před likvidací památníku chtěl neznámý zloděj ukrást velkou bronzovou plastiku. Když ji strhl na zem, zjistil, že je příliš těžká a pádem poškozená, tak ji tam ponechal. Tu pak odvezli pracovníci hospodářského dvora v Lesné k uskladnění. Když jsem se o ni začal zajímat, abych ji mohl opravit, byla již zcizena a zmizela beze stop. Na moji žádost na policii o její vypátrání jsem obdržel laxní a negativní odpověď.

Při likvidaci zmizely také všechny ostatní zbývající cenné bronzové prvky o značné hmotnosti. Odpovědní pracovníci tehdejšího úřadu v této věci nepodnikli nic. Se zničením památníku přišlo vniveč, mimo značné materiální ztráty, i obětavé pracovní úsilí a výtvary mnoha lidí.

Po této destrukční činnosti byla na novém místě postavena replika památníku - falsifikát mého původního projektu. Svou koncepcí a provedením dostal jiný smysl. Navíc byl, až na dobrou povrchovou úpravu, zhotoven nekvalitně. To prokázala nahodilá havárie osobního automobilu v roce 2011, který do něj narazil. Stavba se úplně rozsypala a v obnažených sutinách byla zřejmá absence jakékoliv ztužující nosné konstrukce, použití nekvalitního materiálu a řada dalších nedostatků.

V současné době utichla zprvu halasně hlásaná opětná a brzká výstavba nového památníku.

Ing. Macháček Zdeněk CSc.
autor pomníku

Brno, říjen 2011